

Վրեժ Մկրտչի Վարդանյան

Ծնվել է 1931 թ. հոկտեմբերի 10-ին Հայկական ԽՍՀ Հոկտեմբերյանի շրջանի Այգեշատ գյուղում, հողագործի ընտանիքում: 1953 թ. ընդունվել է Երևանի Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական ինստիտուտի պատմալեզվագրական ֆակուլտետ:

1958 թ. ավարտել է նույն ինստիտուտը՝ պատմության, հայոց լեզվի և գրականության ուսուցչի որակավորմամբ:

1958-1962 թ.թ. Հոկտեմբերյանի շրջանի Տանձուտ գյուղի միջնակարգ դպրոցում դասավանդել է հայոց լեզու, գրականություն, պատմություն:

1962-1965 թվականներին ուսանել է Երևանի պետական համալսարանի ասպիրանտուրայում, մասնագիտացել Հայաստանի միջնադարյան պատմության բնագավառում: 1966 թ. պաշտպանել է թեկնածուական ատենախոսություն՝ «Վասպուրականի Արծրունյաց թագավորությունը» թեմայով:

1966-1981 թ.թ. աշխատել է Հայկական Սովետական հանրագիտարանում, որպես Հայ ժողովրդի պատմության, հնագիտության և ազգագրության գիտական խմբագրության վարիչ: 1982-1984 թ.թ. աշխատել է ՀԽՍՀ Մինիստրների խորհրդին կից պատմության և մշակույթի հուշարձանների պահպանության և օգտագործման վարչությունում, որպես ավագ գիտաշխատող: 1984-1990 թ.թ. աշխատել է Հայաստանի ԳԱ նախագահությունում, որպես հասարակական գիտությունների գծով կոորդինացնող խորհրդի գիտնական-քարտուղար: 1991 թ.-ից առ այսօր աշխատում է ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտում, սկզբում որպես ավագ գիտաշխատող, ապա առաջատար գիտաշխատող, իսկ 2006 թ.-ից՝ Հայոց եկեղեցու պատմությունն ուսումնասիրող թեմատիկ խմբի ղեկավար:

1994 թ.-ին պաշտպանել է դոկտորական աստեճատություն՝ «Վասպուրականի իշխանությունը» թեմայով:

Յ Ո Ւ Յ Ա Կ
ՎՐԵԺ ՍԿՐՏՉԻ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ

Հ/Հ	Աշխատանքի անվանումը	Բնույթը՝ տպագիր, ձեռագիր	Հրատարակչությունը, ամսագիր, հեղինակային իրավունք /տարի, համար/	Ծավալը	Համահեղինակները
1.	Վասպուրականը Արծրունյաց թագավորության առաջացման նախօրյակին	տպագիր	«Հողվածների ժողովածու».. N 1 Երևան, 1965 թ. ԵՊՀ հրատ.	16 էջ	
2.	Археологические работы в Советской Армении	печат.	Сб. изд. Ер. Гос. университета	2 стр.	
3.	Վասպուրականը X դ. 1-ին կեսին	տպագիր	ԵՊՀ-ի «Գիտական տեղեկագիր» հաս.գիտ. N 3, 1966 թ.	18 էջ	
4.	Սոցիալ-տնտեսական հարաբերությունները Վասպուրականում IX- XIV դդ.	տպագիր	ԵՊՀ-ի «Գիտական տեղեկագիր» հաս.գիտ. N 2, 1966 թ.	13 էջ	
5.	Վասպուրականի թագավորության ասիմանները	տպագիր	«Պատմաբանասիրական հանդես» N4 1969 թ.	9 էջ	
6.	Վասպուրականի Արծրունյաց թագավորությունը	տպագիր	ԵՊՀ-ի հրատ. /մենագրություն/	291 էջ	
7.	Հայ կինը մշակույթ ստեղծող, գրույց դարերի հետ:	տպագիր	«Հայաստանի աշխատավորուհի», N 7, 1970	3 էջ	
8.	Սյունյաց արիաջան տիկինը :	տպագիր	«Գիտություն և տեխնիկա» N 7, 1971 թ.	5 էջ	
9.	Մարդերը Վասպուրականում :	տպագիր	«Պատմաբանասիր. հանդես » N 3, 1971թ.	12 էջ	
10.	Արծրունիների մասնակցությունը Վարդանանց պատերազմին	տպագիր	«Լրաբեր ՀԱԱՀ ԳԱ» հաս. գիտ. N 8, 1971թ.	9 էջ	
11.	Ո՞վքեր էին կարծեցյալ Շապուհ Բագրատունու Դերենները :	տպագիր	«Լրաբեր ՀԱԱՀ ԳԱ» հաս. գիտ. N 5, 1972 թ.	6 էջ	
12.	«Պատմութիւն Տանն Արծրունեաց» երկում հիշատակված մի քանի տեղ-	տպագիր	«Պատմաբանասիրական հանդես»N 1, 1973 թ.	12 էջ	

	անունների մասին				
13.	Վասպուրականի քաղաքական անբողջացումը	տպագիր	«Լրաբեր ՀԱԱՀ ՊԱ» հաս. գիտ. N 8, 1974 թ.	11 էջ	
14.	Վասպուրականը VII դարի երկրորդ կեսին	տպագիր	«Պատմաբանասիրական հանդես» N 2, 1974 թ.	8 էջ	
15.	Աղթամարի կաթողիկոսություն	տպագիր	«Հայկական սովետական հանրագիտարան»/ՀԱՀ/ հ. 1, 1974 թ.	2 էջ 2 սյունակ	
16.	Առևտրական ճանապարհները Հայաստանում	տպագիր	ՀԱՀ, հ. 1-ին հ.	5 սյունակ	Ս.Երեմյան
17.	Արամեացիներ	տպագիր	ՀԱՀ, հ. 1-ին 1974 թ.	1 սյունակ	
18.	Վասպուրականի իշխանության քաղաքական կողմնորոշումը IX դ. կեսին	տպագիր	«Պատմաբանասիրական հանդես» N 2, 1975 թ.	13 էջ	
19.	Վասպուրականի իշխանությունը 850-ական թթ.	տպագիր	«Լրաբեր ՀԱԱՀ ՊԱ» հաս. գիտ. N 9, 1975 թ.	11 էջ	
20.	Վասպուրականում գաճվող խարաջի և գլխահարկի մասին VII-IX դարերում	տպագիր	«Պատմաբանասիրական հանդես» N 2, 1976 թ.	14 էջ	
21.	Արդվին քաղաքը	տպագիր	ՀԱՀ, հ. 2-րդ հ. 1976 թ.	1 սյունակ	
22.	Արծրունիներ	տպագիր	ՀԱՀ, հ. 2-րդ հ.	3 սյունակ	
23.	Արտազ գավառ	տպագիր	ՀԱՀ, հ. 2-րդ	1 սյունակ	
24.	Արտանուջ քաղաք	տպագիր	ՀԱՀ, հ. 2-րդ	2 սյունակ	
25.	Բերդրի քաղաք	տպագիր	ՀԱՀ, հ. 2-րդ	1 սյունակ	
26.	Գազիկ Արծրունի	տպագիր	ՀԱՀ, հ. 2-րդ	1,5 սյունակ	
27.	Հայ-իրանական փոխհարաբերությունները VI դ. վերջերին և Վասպուրականը	տպագիր	«Բանբեր Երևանի համալսարանի» N 2, 1976 թ.	9 էջ	
28.	Հայ ժողովրդի պատմություն	տպագիր	Ակադեմիական ութհատորյակ, հ. 3	18 էջ	Ս.Երեմյան Բ.Առաքելյան և ուրիշներ
29.	Դերենիկ Արծրունի /845-885/	տպագիր	ՀԱՀ, 3-րդ հ. 1977 թ.	1 սյունակ	
30.	Գյուղ / պատմությունը/	տպագիր	ՀԱՀ 3-րդ հ.	5 սյունակ	Ն.Պապուխյան
31.	Զինված ուժեր / պատմությունը/	տպագիր	ՀԱՀ 3-րդ հ.	7 սյունակ	Հ.Գրիգորյան
32.	Չապել թագուհու վերադարձը	տպագիր	«Հայաստանի աշխատավորուհի» N 12 1977 թ.	4 էջ	
33.	Դվինի ժողովներ	տպագիր	ՀԱՀ հ.3	2 սյունակ	

34.	Դաշանց թուղթ	տպագիր	ՀՍՀ հ. 3	1 սյու- նակ	
35.	Մարիամ –Հովնանյան դպրոցի 100-ամյակը	տպագիր	«Հայաստանի աշխատավորուհի» N 1, 1978 թ.	3 էջ	
36.	Գյուղի անայնքները Վասպուրականում	տպագիր	«Լրաբեր ՀՍՍՀ ԳԱ» /հաս. գիտ/ N 3, 1978 թ.	10 էջ	
37.	Թովմա Արծրունի և Անս- նուն, Պատմություն Արծրու- նյաց տան / ներածություն, թարգմանություն բնագրից և ծանոթագրություններ	տպագիր	«Հայաստան» հրատ. 1978 թ.	408 էջ	
38.	Թովմա Արծրունի	տպագիր	ՀՍՀ 4-րդ հ. 1978 թ.	1 սյու- նակ	
39.	Թեոդորոս Ռշտունի	տպագիր	ՀՍՀ 4-րդ հ.	2 սյու- նակ	
40.	Իսազարական խաքանություն	տպագիր	ՀՍՀ 4 –րդ հ.	1 սյու- նակ	
41.	Իսաչակրաց արշավանքներ	տպագիր	ՀՍՀ 5-րդ հ. 1979 թ.	2 սյու- նակ	
42.	Իտթ գավառ	տպագիր	ՀՍՀ 5 –րդ հ.	1 սյու- նակ	
43.	Իտրեզն	տպագիր	ՀՍՀ 5-րդ հ.	1,3 սյու- նակ	
44.	Կարս քաղաքը	տպագիր	ՀՍՀ 5-րդ հ.	7 սյու- նակ	Բ.Առաքելյան Հ.Իսախանյան
45.	Կոտայք գավառ	տպագիր	ՀՍՀ 5-րդ հ.	2 սյու- նակ	
46.	Վասպուրականի 910-930- ական թթ. սլառնության շուրջ	տպագիր	«Պատմա- բանասիրական հանդես» N 1, 1980 թ.	8 էջ	
47.	Համայնք	տպագիր	ՀՍՀ 6-րդ հ. 1980 թ.	5 սյու- նակ	
48.	Հովհաննես Դրախանյանսկերտցի	տպագիր	ՀՍՀ 6-րդ հ.	1 սյու- նակ	
49.	Հովհաննես Կոզեռն	տպագիր	ՀՍՀ 6-րդ հ.	2 սյու- նակ	
50.	Հեր գավառ	տպագիր	ՀՍՀ 6-րդ հ.	1 սյու- նակ	
51.	Մակի հայկական իշխա- նություն	տպագիր	ՀՍՀ 7-րդ հ. 1981 թ.	1 սյու- նակ	
52.	Մերուժան Արծրունի	տպագիր	ՀՍՀ 7-րդ հ.	1 սյու- նակ	
53.	Մշո- Ս.Կարապետ վանք	տպագիր	ՀՍՀ 7-րդ հ. ,1981 թ.	2 սյու- նակ	Ա.Զարյան
54.	Մոկք / Մոկսց / նահանգ	տպագիր	ՀՍՀ 7-րդ հ.	3 սյու- նակ	

55.	Հարավ-արևելյան Հայաստանի Արծրունիներին ենթակա քաղաքների զարգացման մի քանի առանձնահատկությունների մասին /IX-X դդ/:	տպագիր	«Բանբեր Երևանի համալսարանի» N 3 , 1982 թ.	10 էջ	
56.	Արծրունիների պատմության մի քանի հարցեր/ IX դ. 30-60 -ական թթ.	տպագիր	«Պատմաբանասիրական հանդես» N 4	11 էջ	
57.	Ի.Կորաբյով Հանիբալ	տպագիր	Սենագրություն /թարգմանություն ռուսերենից/	484 էջ	
58.	Թովմա Արծրունի և Անանուն, Պատմություն Արծրունեաց տան	տպագիր	Երևանի պետ. համալսարանի հրատ. /գրաբար բնագիր և թարգմ. ծանոթագրություններ, 1985 թ.	560 էջ	
59.	Վասպուրական վարչա-աշխարհագրական միավորի առաջացման պատմությունից	տպագիր	«Պատմաբանասիրական հանդես» N 2 1986 թ.	12 էջ	
60.	Վասպուրական աշխարհը	տպագիր	ՀՍՀ 11-րդ հ., 1986 թ.	5 սյունակ	
61.	Վասպուրականի թագավորությունը	տպագիր	ՀՍՀ 11-րդ հ.	2 սյունակ	
62.	Վասպուրականի ֆեոդալական հողատիրության զարգացման մի քանի հարցեր	տպագիր	«Պատմաբանասիրական հանդես» N 2 1987 թ.	12 էջ	
63.	Аннексия юго-восточной Армении Византийской империей	печат.	„Кавказ и Византия,, Ереван N 6 1988	13 стр.	
64.	Հովհաննես Դրասխանակերտցու կյանքի վերջին շրջանի մասին	տպագիր	«Պատմաբանասիրական հանդես» N 3, 1988 թ.	12 էջ	
65.	Արհեստագործության զարգացումը Վասպուրականում	տպագիր	«Պատմաբանասիրական հանդես» N 3 1989 թ.	11 էջ	
66.	VII դարի կեսի արաբական արշավանքը Հայաստան և Վասպուրականը	տպագիր	«Պատմաբանասիրական հանդես» N 3, 1990 թ.	10 էջ	
67.	Հայ ժողովրդի պատմություն	տպագիր	ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ. /մեթոդական ցուցումներ/, 1994 թ.	51 էջ	
68.	Հայաստանում վաղ քրիստոնեության տարածման մի քանի հանգամանքների մասին	տպագիր	«Լրաբեր ՀՀ ԳԱ» հաս.գիտ. N 1, 1997 թ.	10 էջ	

69.	Ներսես Մեծը և Աշոփշատի ժողովի նշանակությունը Հայաստանի ներքաղաքական կյանքում	տպագիր	«Էջմիածին» ՌՖԱ-ԺԲ 1997 թ.	5 էջ	
70.	Տիմոթեոս Կուզի «Հակաճառություն» երկը հայերենի թարգմանելու համգամանքների շուրջ	տպագիր	«Աշտանակ» հ. 2 Մաշտոցի անվան մատենադարանի գիտական պարբերագիրք, 1998 թ.	8 էջ	
71.	Մովսես Խորենացու «Հայոց պատմության» կարծեցեալ չորրորդ գրքի վերաբերեալ մի վարկածի շուրջ	տպագիր	«Հայկագետան հայագիտական հանդես» / Բեյրութ / 1998 թ.	16 էջ	
72.	Հայաստանում քրիստոնեությունը պետական կրոն հռչակելուն առնչվող մի քանի հարցերի շուրջ	տպագիր	«Լրաբեր ԳԱԱ հասարակական գիտությունների» N 1 1998 թ.	9 էջ	
73.	Թովմա Արծրունի և Անանուն, Պատմություն Արծրունյաց տան	տպագիր	«Հայաստան» հրատ. /թարգմանություն, առաջաբան, ծանոթագր./ 1999 թ.	327 էջ	
74.	Դվինի 554 թ. եկեղեցածորվի հանգամանքները	տպագիր	«Էջմիածին» N Գ, 1999 թ.	9 էջ	
75.	Նախիջևանը և Գողթնը հին և միջնադարյան Հայոց պետական համակարգերում	տպագիր	«Նախիջևան» N 5-6 1999 թ.	4 սյունակ	
76.	Պապ թագավորի եկեղեցական քաղաքականության շուրջ	տպագիր	«Բանբեր Երևանի պետ. համալսարանի» N 2, 1979 թ.	8 էջ	
77.	Արիստակես և Վրթանես կաթողիկոսները հեթանոսության դեմ պայքարի կեռնաններում	տպագիր	«Էջմիածին» ԺԲ, 2000 թ.	16 էջ	
78.	Տրդատ Մեծի ավանդը Հայ Առաքելական եկեղեցու միրապետական համակարգի ձևավորման գործում	տպագիր	«Հայաստանը և քրիստոնեության Արևելքը» ժողովածու, 2000թ.	9 էջ	
79.	Զենոն կայսեր «Հենոտիկոնը» և Հայոց եկեղեցին	տպագիր	«Աշտանակ»/Մաշտոցի անվան մատենադարանի գիտական պարբերագիրք, հ Գ, 2000 թ.	8 էջ	
80.	Արժեքավոր նորույթ Հայագիտության մեջ	տպագիր	«Գրական հայրենիք» N 2	2 սյունակ	
81.	Հայ հոգևորականները 450-451 թթ. ժողովրդատագրական պատերազմի հորձանուտներում	տպագիր	«Էջմիածին» N Ժ, 2000 թ.	9 էջ	

82.	Հայ նախարարների դիրքորոշումը արաբական առաջին արշավանքների ժամանակ	տպագիր	«Պատմաբանասիրական հանդես» N 3, 2000 թ.	13 էջ	
83.	Դվինի 607 թվականի ժողովի շուրջ	տպագիր	«Էջմիածին» N Գ, 2000 թ.	9 էջ	
84.	Գրիգոր Լուսավորչի ձեռնարկության, Հայոց ամբողջական դարձի հանգամանքների շուրջ	տպագիր	«Լրաբեր» ՀՀ ԳԱ հաս. գիտ. N 1 2001 թ.	10 էջ	
85.	Սահակ Չորովորեցի նահա-տակ կաթողիկոսը	տպագիր	«Էջմիածին» Ը, 2001 թ.	8 էջ	
86.	Պետրեան և եկեղեցու յարաբերութիւնները Հայաստանում քրիստոնեւթեան տարածման ժամանակաշրջաններում /Միք. Չամչեանի մեկնակերպի շուրջ/	տպագիր	«Բազմավեպ» հանդես N 1-4, /Վենետիկ, Ս.Դազար/ 2001 թ.	14 էջ	
87.	Հայոց Արտավազդ Բ թագաւորը հռոմեա- պարթևական պատերազմների դիվանագիտական հանգոյցներում	տպագիր	«Հայկագեան հայագիտական հանդէս»/ Բեյրութ / 2001 թ.	22 էջ	
88.	571 թ. հայ-բյուզանդական դավանական միության հանգամանքները	տպագիր	«Էջմիածին» N Զ-Է 2002 թ.	8 էջ	
89.	Վասպուրականի թագաւորութեան և Անդապատականի յարաբերութիւնները 930-950 թթ.	տպագիր	«Բազմավեպ» N 1-4, /Վենետիկ, Ս.Դազար/	11 էջ	
90.	Հայոց պատմություն: Սկզբից մինչև մեր օրերը	տպագիր	Համառոտ ձեռնարկ	128 էջ	Ա.Թադևոսյան
91.	Արժրունիները Հայոց պատմության մեջ / մենագրություն/	տպագիր	ՀՀ ԳԱԱ հրատ.	224 էջ	
92.	Անանիա Մոկացի	տպագիր	«Քրիստոնյա Հայաստան» հանրագիտարան	1 սյունակ	
93.	Հայ առաքելական եկեղեցու և պետության հարաբերությունները 340 -ական թվականներին	տպագիր	«Էջմիածին» Բ, 2003 թ.	11 էջ	
94.	Աղբիսնոսյանների հայրապետական տոհմը	տպագիր	ՀՀ ԳԱԱ «Լրաբեր հաս. գիտությունների, N 1», 2003 թ.	15 էջ	
95.	450-451 թթ. ժող. պատերազմի մասին տեղայնացված պատումի հետնախորքը	տպագիր	«Ավարայրի խորհուրդը» / ժողովածու/ , Ս.Մաշտոց դպրատուն, 2003 թ.	8 էջ	

96.	IX դ. 2-րդ կեսին պետություն և եկեղեցի հարաբերություններին առնչվող խնդիրների շուրջ	տպագիր	«Պատմաբանասիրական հանդես» N 2, 2003 թ.	14 էջ	
97.	Գրիգոր Նարեկացին ժամանակի աշխարհագրացությունից ծիրում	տպագիր	«Էջմիածին» Ը 2004 թ.	12 էջ	
98.	«Մատենագիրք Հայոց» հ. Ա-Բ Անթրիլիսա-Լիբանան, 2003 թ./ գրախոսական /	տպագիր	«Պատմաբանասիրական հանդես» N 1 ,2004 թ.	5 էջ	
99.	Հայոց եկեղեցու պետաիրավական և գաղափարական շահերի պաշտպանությունը Հովհաննես Օճնեցու կողմից	տպագիր	«Սուրբ Հովհաննես Օճնեցի հայրապետը և իր ժամանակը» / ժողովածու/ Ս.Էջմիածին 2004 թ.	14 էջ	
100.	Գրիգոր Մագիստրոսը Հայ եկեղեցու և Հայոց դավանաբի ջատագով	տպագիր	«Էջմիածին» Զ, 2004 թ.	11 էջ	
101.	Մեսրոպ Մաշտոցի լուսատրչական առաքելութեան սկզբնավուրը	տպագիր	«Հայկազեան հայագիտական հանդես» / Բեյրութ /, 2004 թ.	20 էջ	
102.	«Կես ազգին Հայոց» լուսավորության պարագաների շուրջ	տպագիր	«Պատմաբանասիրական հանդես» N 2, 2005 թ.	8 էջ	
103.	Գրիգոր Մագիստրոսի քաղաքական հաւատամքը	տպագիր	«Բազմավէպ» N 1-4, 2005 թ.	15 էջ	
104.	Պահլավունի տոհմի ծագման շուրջ «Հայոց պատմության հարցեր» N 6, 2005 թ.	տպագիր	ՀՄՍՀ ԳԱԱ Պատմության ինստիտուտի գիտաաշխատությունների ժողովածու	11 էջ	
105.	Հայոց եկեղեցին վաղ միջնադարի քաղաքական խաչուղիներում / մենագրություն/	տպագիր	Ս.Էջմիածին, 2005 թ.	398 էջ	
106.	Գրիգոր Դ-Տղա հայրապետը ժամանակի դավանական և քաղաքական խաչուղիներում	տպագիր	Ս.Էջմիածին, N Է-Ը, 2005 թ.	10 էջ	
107.	Աստվածաշնչի թարգմանության շուրջ	տպագիր	«Աստվածաշնչական Հայաստան» ժողովածու Ս.Մեսրոպ Մաշտոց դպրատուն 2005 թ.	9 էջ	
108.	Արծրունիների նախարարական տոհմի ծագման վերաբերյալ ավանդական մի վարկածի շուրջ	տպագիր	«Գիտելիք» հանդես Երևանի պետ. համալսարան, N 24, 2006 թ.	11 էջ	
109.	Դրվագներ Պահլավունի տոհմի XIII-XVII դարերի պատմության	տպագիր	«Պատմաբանասիրական հանդես» N 1,2006 թ.	9 էջ	

110.	Մեսրոպ Մաշտոցի 420-430 - ական թվականների լուսավորչական առաքելության շուրջ	տպագիր	«Էջմիածին» Ձ., 2006 թ.	8 էջ	
111.	Հայ գիրն ու գրականությունը իբրև հայ ժողովրդի ինքնապահպանման գործոն	տպագիր	ՀՀ ԳԱԱ հրատ. «1600: Հայ գրեր» / միջազգային գիտաժողովի նյութեր/, 2006 թ.	7 էջ	
112.	Գրիգոր Լուսավորչի կաթողիկոսական իշխանության շուրջ	տպագիր	«Գիտելիք» հանդես 2006 թ. N. 25	5 էջ	
113.	Ծովբի Պահլավունիները դարաշրջանի որոգայթներում	տպագիր	«Հայոց պատմության հարցեր» N 8, ՀՀ ԳԱԱ հրատ. 2007թ. Գիտաշխատությունների ժողովածու	16 էջ	
114.	Թովմա Արծրունի և Անանուն, Պատմութիւն Արծրունեաց տան/գրաբարբնագիր.աշխ. Մ.Դարբինյան-Մելիքյանի, /Գրախոսություն/	տպագիր	«Պատմաբանասիրական հանդես» N 1, 2007 թ.	8 սյունակ	
115.	Բագրատունի տոհմի ծագմանը և գործառույթներին առնչվող մի քանի հարցերի շուրջ	տպագիր	«Պատմաբանասիրական հանդես» N 1, 2008 թ.		
116.	Պահլավունիները Հայոց պետականության և հոգևոր անաղարտության պահապաններ	տպագիր	ՀՀ ԳԱԱ Պատմության ինստիտուտի հրատ., մենագրություն, Երևան, 2008 թ.	235 էջ	
117.	Մյուկյաց ռազմիկները 482-484 թթ. Ժողովրդապատերազմի պատերազմում	տպագիր	Հայոց պատմության հարցեր, 2008, N 9		
118.	Պետություն և եկեղեցի հարաբերությունները 450-451 թթ. ժողովրդապատերազմի հոլովություն	տպագիր	«Էջմիածին» հանդես, 2008 թ., N Զ-Է		
119.	Հովհաննես Սարկավազը պատմագիր և դավանաբան	տպագիր	«Պատմաբանասիրական հանդես» N 2-3, 2009 թ.		
120.	Հայ Առաքելական եկեղեցու պատմությունը ծուռ հայելու մեջ	տպագիր	«Էջմիածին» հանդես, 2009 թ., N ԺԱ		
121.	Աղթամարի կաթողիկոսության հիմնադրման շուրջ	տպագիր	«Պատմաբանասիրական հանդես» N 2, 2010 թ.		

122.	Գրախոսություն Հ. Դավթյան «Մեզ անձանոթ Վարդանանց պատերազմը» գրքի շուրջ	տպագիր	ՀՀ ԳԱԱ «Լրաբեր» հաս. Գիտությունների, 2010 թ., N 1-2.		
123.	Գրիգոր Նարեկացին և հայրենի Վասպուրական աշխարհը	տպագիր	Մենագրություն, Երևան, 2010 թ.		